

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТУСА
ФАКУЛЬТЕТ ІСТОРІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ТА СПЕЦІАЛЬНИХ ГАЛУЗЕЙ
ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

О. М. Бут

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни
«Методологія та організація наукового дослідження.
Кваліфікаційна робота з історії»

Електронне видання

Вінниця
2021

УДК 94:001.891(072)

Б-93

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету історії та міжнародних відносин
Донецького національного університету імені Василя Стуса
(протокол № 11 від 18.06.2021 р.)*

Автор:

О. М. Бут, д-р іст. наук, професор кафедри історії України та спеціальних галузей історичної науки Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Рецензенти:

О. П. Іваницька, д-р іст. наук, проф. кафедри політології та державного управління Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Н. Р. Темірова, д-р іст. наук, проф. кафедри історії України та спеціальних галузей історичної науки Донецького національного університету імені Василя Стуса.

Бут О. М.

Б-93 Методичні рекомендації з навчальної дисципліни «Методологія та організація наукового дослідження. Кваліфікаційна робота з історії». Електронне видання. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. 32 с.

Методичні рекомендації з дисципліни «Методологія та організація наукового дослідження. Кваліфікаційна робота з історії» містять порівняльну таблицю розподілу лекційних та практичних занять у структурі дисципліни, плани семінарських занять із кожної теми з додатками: таблиці, проблемні питання та практичні завдання, глосарій, переліки джерел та літератури до кожної теми.

Семінарські заняття комбінують як репродуктивну роботу, закріплюючи лекційні матеріали, так і творчі складні завдання, що вимагають науково-пошукової роботи задля успішного виконання поставлених вимог. Практичні заняття враховують потреби студентів у розвитку конкретних навичок, роботи з джерелами та новітньою літературою.

Викладені плани семінарських та практичних занять відповідають потребам навчальної дисципліни «Методологія та організація наукового дослідження. Кваліфікаційна робота з історії» та призначені для здобувачів освіти спеціальностей 032 «Історія та археологія» освітніх програм «Публічна історія», «Історія та археологія».

УДК 94:001.891(072)

© Бут О. М., 2021

© ДонНУ імені Василя Стуса, 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	3
1. ХАРАКТЕРИСТИКА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	5
1.1. Компетентності та результати навчання	5
1.2. Таблиця розподілу годин між семінарськими та лекційними заняттями	7
2. СЕМІНАРСЬКІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ МАГІСТРАНТІВ	8
2.1. Семінарські заняття з навчальної дисципліни.....	8
2.2. Практичні завдання з навчальної дисципліни	17
3. ДОДАТКИ	18
3.1. Додатки до практичних занять.....	18
3.2. Додатки до семінарських занять.....	19
4. ГЛОСАРІЙ	25

ПЕРЕДМОВА

Навчальна дисципліна «Методологія та організація наукового дослідження. Кваліфікаційна робота з історії» є однією із ключових для освітньої програми «Історія та археологія». Викладання цього курсу – велика відповідальність, яка визначена Законом Верховної Ради України «Про вищу освіту» (2014 р.), згідно з яким в університеті готували магістрів. За час, який співпав з передислокацією ДонНУ, кафедра історії України сформувала певні традиції викладання нового курсу «Організація наукових досліджень». Цьому сприяло ознайомлення з досвідом інших навчальних закладів, особливо Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара.

Запропоновані автором нововведення привертають увагу до нових тенденцій у наукових дослідженнях істориків і до новітніх методів пізнання та поглядів вітчизняних і зарубіжних науковців. Знання й розуміння теорії, принципів і методів науково-дослідницької діяльності допоможе магістрантам легше включитися у професійну діяльність, втілювати наукові знання у практичну площину, сприятиме розвитку раціонального творчого мислення.

Між тим, навіть просте ознайомлення з низкою курсових та кваліфікаційних (магістратських) робіт показує, що не всі молоді науковці достатньо володіють методологією наукового дослідження, або принаймні не вміють чітко визначити методи свого дослідження. Зазвичай називається велика кількість методів замість того, щоб показати, що ж дав той чи інший метод для глибинного розуміння проблеми під час написання роботи. Через це відповідні підрозділи часто написані формально, схожі один на інший. Складається враження, що дехто взагалі пише про методологію своєї творчості лише через те, що «так вимагається».

Кваліфікаційна (дипломна, магістерська) робота – це індивідуальне завдання науково-дослідного характеру студента. Цьому сприяє семінарська форма навчання, що сходить до давньогрецьких і римських шкіл, а з XVII ст. вона використовується в університетах Західної Європи, а через два століття – і на території Російської імперії. Семінарські заняття з того часу мали практичний характер, являли собою школу певного вченого, під керівництвом якого студенти практично освоювали методологію предмета і методику наукового дослідження. Сьогодні семінар є засобом розвитку у студентів культури наукового мислення. Головна мета семінарських занять: забезпечити студентам можливість оволодіти навичками і вміннями використання теоретичних знань з урахуванням кожної науки. На семінарських заняттях вирішуються такі педагогічні завдання: розвиток творчого мислення, пізнавальна мотивація, використання знань для моделювання форми діяльності майбутнього науковця.

Надалі семінарські і практичні завдання планується регулярно обновляти з урахуванням сучасних досягнень вітчизняних і зарубіжних фахівців. Допомагає в історичних дослідженнях і застосування ІТ-технологій. Насамперед під час апробації нових методичних прийомів вивчення джерел, систематизації фактографічного матеріалу, моделюванні суспільних процесів.

1. ХАРАКТЕРИСТИКА ДИСЦИПЛІНИ

1.1. КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Мета навчальної дисципліни «Організація наукових досліджень історика»: формування наукового уявлення сутності методології та організації наукового дослідження у контексті підготовки кваліфікаційної (магістерської) роботи.

Навчальна дисципліна формує міждисциплінарні взаємозв'язки з іншими дисциплінами, зокрема: «Історіософія», «Студіювання історичних джерел», «Історія історичної думки».

Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей і програмних результатів навчання відповідно до освітньої програми спеціальності 032 Історія та археологія.

ОП «Публічна історія»

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК3. Обізнаність у стандартах професійної діяльності публічного історика, зокрема щодо проведення наукових досліджень, підготовки публікацій, академічної доброчесності.

ЗК4. Готовність до викладацької діяльності у галузі історії.

ЗК7. Орієнтованість на управлінську діяльність у сферах історичної освіти та науки, музейній, туристичній, медійній.

ЗК8. Спроможність поширювати досвід професійної діяльності, демонструвати гідну соціальну поведінку, дотримуватися здорового способу життя.

Спеціальні компетентності (СК):

СК4. Здатність застосовувати поглиблені знання з обраної спеціалізації при розробці наукових проєктів прикладної спрямованості, а також при вирішенні практичних проблем публічної історії.

СК10. Готовність застосовувати знання з історичної дидактики в освітньому процесі у закладах середньої, вищої та післядипломної освіти.

СК11. Спроможність проєктувати та реалізовувати дослідницьку діяльність, аналізувати її результати.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН8. Обґрунтовувати мету та завдання власного дослідження з урахуванням актуальних проблем сьогодення; узагальнювати результати власного дослідження; готовність критично оцінювати ступінь розробленості дослідницької проблеми та отриманих результатів фахівцями.

ПРН17. Реалізовувати організаційно-управлінські функції, керувати робочими або навчальними процесами, які потребують нових стратегічних підходів.

ОП «Історія та археологія»

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК1. Здатність формулювати проблеми, вирішувати їх на основі відповідної інформації та методології, доходити обґрунтованих висновків.

ЗК2. Орієнтованість на цілеспрямоване накопичування знання, самостійний пошук та опрацювання інформації.

ЗК4. Готовність до викладацької діяльності у галузі історії.

ЗК5. Спроможність організовувати творчі колективи з метою розв'язання комплексних проблем, взаємодіяти з представниками інших професійних груп гуманітарної сфери.

ЗК7. Орієнтованість на управлінську діяльність у сферах історичної освіти та науки, музейній, туристичній, медійній.

ЗК8. Спроможність поширювати кращий досвід професійної діяльності, демонструвати гідну соціальну поведінку, дотримуватися здорового способу життя.

Спеціальні компетентності (СК):

СК1. Здатність здійснювати дослідження з історії та археології, використовуючи методологічний інструментарій історичної та інших наук.

СК8. Готовність реалізовувати знання історії для консолідації суспільства.

СК10. Готовність застосовувати знання з історичної дидактики у навчально-виховному процесі в закладах середньої, вищої та післядипломної освіти.

СК11. Спроможність проектувати та реалізовувати дослідницьку діяльність, аналізувати результати реалізації проекту.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН8. Обґрунтовувати мету та завдання власного дослідження з урахуванням актуальних проблем сьогодення; узагальнювати його результати; готовність критично оцінювати ступінь розробленості дослідницької проблеми та отриманих результатів фахівцями.

ПРН10. Відповідати сучасним вимогам до організації навчального процесу; використання відповідного європейського досвіду.

ПРН13. Виявляти самостійність і соціальну відповідальність, громадянські та патріотичні чесноти при виконанні функціональних обов'язків; здатність переглядати результати власної праці та визнавати власну відповідальність за свої вчинки.

ПРН18. Формувати інформаційно-аналітичні матеріали для забезпечення діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування, аналітичних центрів, громадських організацій, засобів масової інформації.

1.2. ТАБЛИЦЯ РОЗПОДІЛУ ГОДИН МІЖ СЕМІНАРСЬКИМИ ТА ЛЕКЦІЙНИМИ ЗАНЯТТЯМИ

Тиждень/ дата / години	Тема	Форма проведення заняття	Завдання, години	Термін виконання (дата і пара)	Мах кількість балів
1	Вступ	л	4	21.09	
2–3	Принципи і методи наукових досліджень	л	4	28.09	
4	Організація наукових досліджень в Україні	л, с	4	5.10	4
5	Компоненти структури організації наукових досліджень	л	2	12.10	
6	Проектування, як фаза організації наукового дослідження	с	2	12.10	5
6	Технологічна фаза наукової роботи	л	2	12.10	
7	Рефлексивна фаза наукового пізнання	л	2	19.10	
8	Організація колективного наукового дослідження	л, с	4	26.10	4
9	Організація роботи з джерелами	с	2	2.11	5
10	Види кваліфікаційних наукових робіт	л	2	9.11	
10–11	Написання дисертаційного дослідження	л, с	4	9.11 16.11	4
12	Технічне оформлення до захисту магістерських, кандидатських та докторських дисертацій	л, с	4	23.11	4
13	Сучасна система організації наукових досліджень в Донецькому національному університеті імені Василя Стуса	л	2	30.11	
14	Підготовка наукових і науково-педагогічних кадрів	л, с	4	7.12	4
	МКР				30
	Індивідуальна робота				20
	Самостійна робота				20

Загальна кількість годин: денна – 120 заочна – 135	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 3 самостійної роботи студента – 8	
Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Лекції	
28 год	8 год
Практичні, семінарські	
14 год	4 год
Самостійна робота	
78 год	123 год

2. СЕМІНАРСЬКІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ МАГІСТРАНТІВ

2.1. СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Семінар 1. Поняття «організація наукових досліджень»

План

1. Наука як система наукового пізнання.
2. Засоби, форми та рівні наукового дослідження.
3. Суть наукової проблеми та етапи її формулювання.

Література

1. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень: підручник для студ. екон. спец. вузів. Київ: Вища школа, 1997. 271 с.
2. Бірта Г. О., Бургу Ю. Г. Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2014. 142 с.
3. Іваненко В. В., Кривчик Г. Г., Накашидзе І. С. Уведення в науково-педагогічну діяльність: навч. посіб.; ДНУ. Дніпро: ЛІРА, 2018. 120 с.
4. Калакура Я. С. Історичне джерелознавство. Київ: Либідь, 2002. 489 с.
5. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
6. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Кондор, 2006. 206 с.
7. Марцин В. С., Міценко Н. Г., Даниленко О. А. та ін. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Львів: Ромус-Поліграф, 2002. 128 с.
8. Михайлов В. М. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Харків: ХДУХТ, 2014. 220 с.
9. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / за ред. Ю. В. Макогона. Донецьк: ДонНУ, 2013. 350 с.
10. Реєнт О. П. Сучасна історична наука в Україні: шляхи поступу. *Український історичний журнал*. 1999. № 3. С. 3–22.
11. Швець Ф. Д. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2016. 151 с.

Семінар 2. Класифікація методів наукового дослідження.

План

1. Філософські методи дослідження.
2. Загальнонаукові методи дослідження.
3. Спеціальні методи дослідження.
4. Нові підходи до класифікації методів наукового дослідження.

Література

1. Березовська Т. В. Рід Аркасів: просопографічний портрет на історичному тлі доби: автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01; Одеський національний ун-т ім. І. І. Мечнікова. Одеса, 2003. 20 с.
2. Бородкин Л. И. Digital history: применение цифровых медиа в сохранении историко-культурного наследия. *Историческая информатика*. 2012. №1. С. 14–21.
3. Боффа Дж. От СССР к России. История неоконченного кризиса. 1964–1994 / пер. с ит. Л. Я. Хаустовой Москва: Междунар. отношения, 1996. 320 с.
4. Іваненко В. В., Кривчик Г. Г., Накашидзе І. С. Уведення в науково-педагогічну діяльність: навч. посіб.; ДНУ. Дніпро: ЛПА, 2018. 120 с.
5. Куліков В.О. Нові інформаційні технології в історичних дослідженнях *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна. Сер.: Історія*. 2007. № 762. С. 217–228.
6. Лепський М. А., Лепська Н. В. Метод «Прогнозування за аналогією». #GS Геополітичні студії. Робоча книга. Handbook #1. Запоріжжя: КСК-Альянс, 2017. 62 с.
7. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / за ред. Ю. В. Макогона. Донецьк: ДонНУ, 2013. 350 с.
8. Попик В. І. Біографістика та дослідження українсько-російських історичних і культурних взаємозв'язків. *Українська біографістика*. 2009. Вип. 5. С. 7–49.
9. Святець Ю. А. Українське селянське господарство в роки нової економічної політики (статистичні джерела та методи дослідження): автореф. дис. ... д-ра іст. наук: 07.00.06; Дніпропетр. нац. ун-т. Дніпропетровськ, 2008. 39 с.
10. Spengler O. Der Untergang des Abendlandes. Umriss einer Morphologie der Weltgeschichte. Köln: Anaconda Verlag, 2017. 1.472 S.

Семінар 3. Організація наукових досліджень в Україні

План

1. Державна система управління наукою.
2. Головний науковий центр України.
3. Наукові товариства як традиційні добровільні об'єднання фахівців.

Додаткові завдання до Силабусу:

1. Проаналізуйте особливості виборів Президента НАНУ 07.10.2020.
2. Академік П. Т. Тронько – організатор колективних проєктів краєзнавців України (на прикладах «Історії міст і сіл України» та «Реабілітовані історією»).

Література

1. Іваненко В. В., Кривчик Г. Г., Накашидзе І. С. Уведення в науково-педагогічну діяльність: навч. посіб.; ДНУ. Дніпро: ЛІРА, 2018. 120 с.
2. Колесніченко Е. Основи наукових досліджень: конспект лекцій. Суми: Сумський державний університет, 2012. 83 с.
3. Конверський А. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
4. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Кондор, 2006. 206 с.
5. Марцин В. С., Міценко Н. Г., Даниленко О. А. та ін. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Львів: Ромус-Поліграф, 2002. 128 с.
6. Михайлов В. М. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Харків: ХДУХТ, 2014. 220 с.
7. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: навч. посібник. Київ: Слово, 2004. 240 с. URL: <https://www.imath.kiev.ua/~golub/ref/tsekhmistrova.pdf>
8. Швець Ф. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Рівне: НУВГП, 2016. 151 с.
9. Шуткевич О. Що не так з вищою освітою? *День*. 19 квітня 2021 р. URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/cuspilstvo/shcho-ne-tak-iz-vyshchoyu-osvitoyu>

Семінар 4. Організація роботи з інформацією

План

1. Законодавча база України з питань інформації.
2. Класифікація інформаційних джерел.
3. Методи роботи з інформацією.
4. Проблема виявлення дезінформації та верифікації інформації.

Література

1. Бірта Г. О., Бургу Ю. Г. *Методологія і організація наукових досліджень: навч. посіб.* Київ: Центр учбової літератури, 2014. 142 с.
2. Гілевич Л. Соцмережі під захистом ЄС: роботодавцям прикривають доступ до особистої інформації. *Європейська правда*, 24 липня 2017. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/experts/2017/07/24/7068910/>
3. Григор'єва О. О., Іваницька О. П. Зарубіжна пресова інформація про причини та початок російсько-української війни 2014–2018 рр.: компаративний аналіз. *Вісник СНТ ДонНУ імені Василя Стуса*. 2018. Том 1. № 10 (2018). С. 24–27.
4. Гуторов О. І. *Методологія та організація наукових досліджень: посібник*. Харків: ХНАУ, 2017. 57 с.
5. *Регіональні підсистеми міжнародних відносин: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / відп. ред. проф. О. П. Іваницька*. Вінниця: «Нілан-ЛТД», 2018. 444 с.
6. Кормич Б. А. *Інформаційне право: підручник*. Харків: Бурун і К., 2011. 334 с.
7. Темірова Н. Р. Інформаційні можливості документів земельних банків. *Історичні і політологічні дослідження*. 2001. № 4. С. 8–16.
8. Темірова Н. Р. Україністичні архівні центри за кордоном. *Донецький вісник Наук. т-ва ім. Шевченка. Сер. «Історія»*. Донецьк, 2005. Т. 8. С. 30–41.
9. Цимбалюк В. С. *Інформаційне право: концептуальні положення до кодифікації інформаційного законодавства*. Київ: «Освіта України», 2011. 426 с.
10. Ярошенко Т. Наукові комунікації XXI століття: електронні ресурси для науки та освіти України. *Бібліотечний вісник*. 2006. № 5. С. 17–22.

Семінар 5. Технологія виконання науково-дослідної роботи

План

1. Процес наукового дослідження та його характеристика.
2. Об'єкт та предмет дослідження.
3. Апробація наукового дослідження.

Література

1. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень: підручник для студ. екон. спец. вузів. Київ: Вища школа, 1997. 271 с.
2. Іваненко В. В., Кривчик Г. Г., Накашидзе І. С. Уведення в науково-педагогічну діяльність: навч. посіб.; ДНУ. Дніпро: ЛІРА, 2018. 120 с.
3. Клименюк О. В. Методологія та методи наукового дослідження: навч. посіб. Київ: Міленіум, 2005. 186 с.
4. Крушельницька В. О. Методологія та організація наукових досліджень: навч. посіб. Київ: Кондор, 2003. 192 с.
5. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / за ред. Ю. В. Макогона, Донецьк: ДонНУ, 2013. 350 с.
6. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
7. П'ятницька-Позднякова І. С. Основи наукових досліджень у вищій школі: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2003. 116 с.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

8. Е-каталог бібліотек Інституту історії України. *Інститут історії України НАН України* URL: <http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?C21COM=F&I21DBN=NANU024&P21DBN=NANU024>
9. Національна історична бібліотека України. URL: <https://nibu.kyiv.ua>
10. Українська історична бібліотека. URL: <http://www.ukrainehistory.narod.ru>

Семінар 6. Магістерська робота як вид кваліфікаційних наукових робіт та їх оформлення

План

1. Загальні вимоги до написання кваліфікаційних наукових робіт.
2. Структура кваліфікаційної наукової роботи.
3. Основні технічні вимоги до оформлення кваліфікаційної наукової роботи.

Література

1. Вимоги до оформлення магістерських робіт. URL: <https://dnu.sharepoint.com/portals/hist/Shared%20Documents/СТУДЕНТАМ/Вимоги%20до%20магістерської%20роботи%202020.pdf>
2. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2014. № 37–38. Ст. 2004.
3. Колесников О. В. Основи наукових досліджень. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 144 с.
4. Коровайченко Ю. М. Alma mater, або як стати справжнім студентом [Текст: (інформація для абітурієнтів, студентів, батьків, викладачів)]. Київ: «ВМУРoЛ», 2003. 115 с. (Путівник в країну «Студентство»).
5. Лудченко А. А., Лудченко Я. А., Примак Т. А. Основы научных исследований: учеб. пособие / под ред. А. А. Лудченко. 2-е изд., стер. Киев: «Знания», КОО, 2001. 113 с.
6. Майданов А. С. Методология научного творчества. Москва: ЛКИ, 2008. 512 с.
7. Медвідь В. Ю., Данько Ю. І., Коблянська І. І. Методологія та організація наукових досліджень (у структурно-логічних схемах і таблицях): навч. посіб. Суми: СНАУ, 2020. 220 с.
8. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. / за ред. Ю. В. Макогона. Донецьк: ДонНУ, 2013. 350 с.
9. Навчально-методичний посібник для студентів економічних спеціальностей денної та заочної форм навчання з дисципліни «Методологія

та організація наукових досліджень» / укл.: І. О. Новокрещенов, О. В. Бойко, І. В. Дідовець. Київ: ДЕДУТ, 2009. 175 с

10. Новиков А. М., Новиков Д. А. Методология. Москва: СИН-ТЕГ. 668 с.

11. Основи методології та організації наукових досліджень: навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.

12. Цехмістрова Г. С. Основи наукових досліджень: навчальний посібник Київ: Слово, 2004. 240 с. URL: <https://www.imath.kiev.ua/~golub/ref/tsekhmistrova.pdf>

13. SocioWorld. URL: <http://www.socioworld.ru/>

Семінар 7. Тема. Підготовка науковців та їх права на інтелектуальну власність. Проблеми плагіату.

План

1. Сучасний стан підготовки наукових кадрів.
2. Дефініції та різновиди плагіату.
3. Правила цитування.
4. Протидії академічному плагіату.

Література

1. Аксютіна А. В., Нестерцова-Собакарь О. В., Тропін В. В. Інтелектуальна власність: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Дніпро: Дніпровський державний університет внутрішніх справ, 2017. 140 с.
2. Арбузова С. Про «мертві душі» та липові дисертації. *Дзеркало тижня*. 22. 06. 2017. С. 9–14.
3. Благодєєва-Вовк С. Плагіат як ознака суспільної деградації. *Дзеркало тижня*. 2016. № 32. 9.09 – 16.09.2016
4. Бошицький Ю. Л. Право інтелектуальної власності: навч. посіб. Київ: Логос, 2007. 488 с.
5. Бусол О. Способи правового захисту інтелектуальної власності суб'єктів наукової і науково-технічної діяльності. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2016. Вип. 43. С. 194–198.
6. Закон України «Про авторське право і суміжні права. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1994., № 13. Ст. 64.
7. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про авторське право і суміжні права». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2001. № 43. Ст. 214.
8. Ковальова А. Проблеми академічного плагіату та авторського права у цифровому просторі України. *Спеціальні історичні дисципліни*. 2013. № 21. С. 61–71.
9. Малицький Б. Проблема об'єктивного оцінювання якості роботи дослідника. *Дзеркало тижня*. 13.10.2017.

10. Пархоменко Т. Дірявий фільтр. У новому Порядку присудження наукових ступенів є лазівки для корупції. *Дзеркало тижня*, 02 серпня 2020. URL: <https://zn.ua/ukr/science/dirjavij-filtr-.html>

11. Проект Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 12.03.2019 № 10143 (Одержаний ВР України). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/ЖН7TR00А>

12. Репешко І. П. Механізми державного управління захисту авторських прав на твори у галузі науки (перешкоджання плагіату). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Юриспруденція. 2013. Вип. 6–1(2). С. 83–87.

13. Суржик Л. Отменят ли брату экс-президента Ющенко научную степень за плагиат? *Дзеркало тижня*, 12 лютого 2020. URL: https://zn.ua/science/otmenyat-li-bratu-eks-prezidenta-yuschenko-nauchnuyu-stepen-za-plagiat-344752_.html

14. Усатенко П. Дмитро Чеберкус: «Український Гірш» на старті, або Навіщо вітчизняним науковцям власний індекс наукового цитування. *Інтерв'ю з України*. URL: <https://rozmova.wordpress.com/2018/09/06/dmytro-cheberkus/>

15. Шишка Р. Б. Плагіат та його прояви і небезпеки. *Часопис Київського університету права*. 2014. № 4. С. 170–176.

16. Штефан О. Окремі аспекти прояву плагіату. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2016. № 4 С. 59–67.

2.2. ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Практичне заняття 1. З метою активізації пізнавальної діяльності пропонується практичне завдання. Викладач викликає здобувача вищої освіти до вже заповненої лівої частини таблиці, а праву пропонує заповнити студенту самостійно (Див.: Таблиці 1–3).

Практичне заняття 2. Використовуючи просопографічний метод, проаналізуйте події багатьох десятиліть, діяльність цілих родин (Аркаси, Коцюбинські тощо).

Практичне заняття 3. На базі використання порівняльного методу дослідіть:

А) Процес скорочення сільського населення в УРСР (СРСР) і розвинутих країнах Заходу.

Б) Становище українців у Великому князівстві Литовському і Московському князівстві.

В) За дослідженнями проф. О. М. Бута, чим вирізняється так званий «ранній» та «пізній» НЕП? (Див.: Вікіпедія).

Г) Різниці програмних засад і реальних справ організацій українських націоналістів: ОУН(м) та ОУН(б).

Д) Особливості воєнно-стратегічного ставлення радянського командування Червоної Армії та німецького Вермахту (кількісні показники використання військ і техніки, втрати на прикладах воєнних операцій, підсумків у Другій світовій війні).

3. ДОДАТКИ

3.1. ДОДАТКИ ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Приклад складання порівняльних таблиць

Таблиця 1

Політичні системи

УРСР	України
Радянська республіка, влада Рад (насправді – влада КПРС, компартійної номенклатури)	Змішана республіка: парламентсько-президентська / президентсько-парламентська
Однопартійна система	Багатопартійність
Недемократична система виборів (у виборчому бюлетені – один кандидат «від блоку комуністів і безпартійних»)	Демократична система виборів (необмежена кількість кандидатів та партій)
Тоталітарний / бюрократичний режим	Ліберальний режим
Комуністична ідеологія	Ідеологічний плюралізм

Таблиця 2

Економічні відносини

УРСР	України
Взаємозалежність, кооперація економік УРСР та інших республік в єдиному народногосподарському комплексі СРСР	Самодостатність національної економіки при орієнтації на європейський ринок
Командно-адміністративна економіка	Економіка базується на приватному інтересі
Планове господарство (п'ятирічні плани)	Ринок, що регулює виробництво
Державна власність на засоби виробництва (колгоспно-кооперативна, по суті державна власність)	Основна форма власності – приватна
Соціальний принцип оплати праці	Ліберальний принцип оплати праці

Таблиця 3

Зовнішні відносини

УРСР	України
Україна не була суб'єктом міжнародної політики. Суб'єкт – СРСР	Україна – суб'єкт міжнародних відносин. Задачі: <ol style="list-style-type: none"> 1. Участь у світових міжнародних організаціях (ООН, СОТ та ін.) 2. Європейська інтеграція (вступ в ЄС, Раду Європи та ін.) 3. Євроатлантична інтеграція (вступ у НАТО, ОБСЄ та ін.) 4. Збереження добросусідських відносин та взаємовідносин з іншими країнами 5. Розвиток взаємовигідних економічних, торговельних, культурних відносин з усіма країнами світу

3.1. ДОДАТКИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Додаток А (до Семінару 1)

Наукознавство – це одна з галузей досліджень, що вивчає закономірності функціонування та розвитку науки, структуру і динаміку наукової діяльності, взаємодію науки з іншими соціальними інститутами і сферами матеріального і духовного життя людства.

Наукознавство всебічно відображає ті загальні та суттєві процеси, явища, які характерні для різноманітних сторін науки, їх взаємозв'язку, а також для визначення співвідношення між наукою, з одного боку, і технікою, виробництвом і суспільством, з іншого.

Наукознавство, як і будь-яка інша галузь знання, виконує функції, пов'язані з одержанням і накопиченням матеріалів, фактів, їх систематизацією і теоретичним узагальненням, прогнозуванням і розробкою практичних рекомендацій. Розділи наукознавства та їх характеристика наведені у табл. 1. (За: Рассоха І. М. Конспект лекцій з навчальної дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень» для студентів 5 курсу денної форми навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» спеціальностей 8.050106, 8.03050901 «Облік і аудит», 8.050201 «Менеджмент організацій», 8.03060101 «Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)» / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Харків: ХНАМГ, 2011. 76 с.).

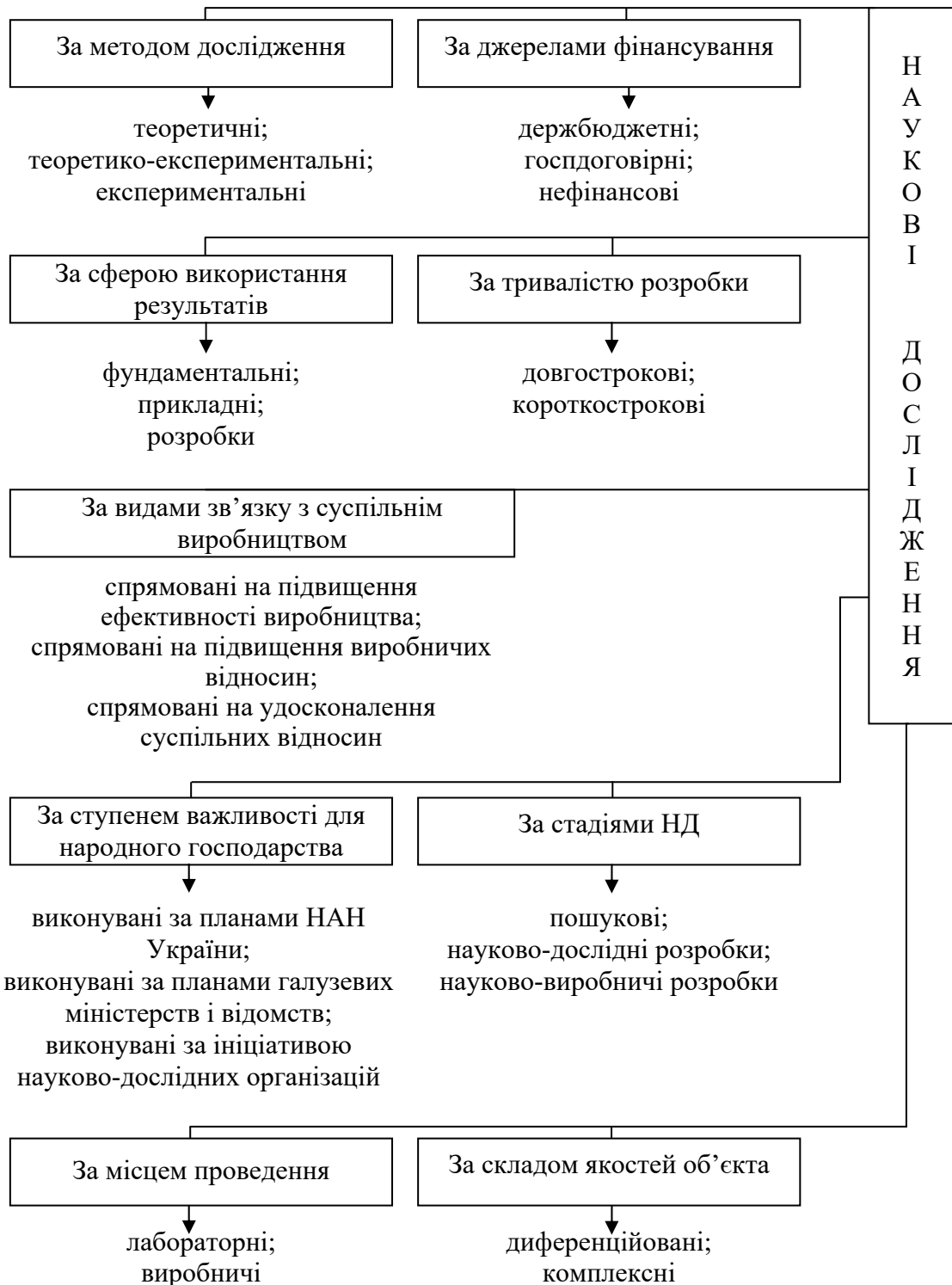
Таблиця 1

Розділи наукознавства та їх характеристика

<i>№ з/п</i>	<i>Розділ наукознавства</i>	<i>Характеристика</i>
1	2	3
1	Загальна теорія науки	Розробка концепції теорії науки, основних напрямів її розвитку та методології
2	Історія науки	Дослідження генезису динамічного процесу накопичення наукових знань, встановлення закономірностей розвитку науки

1	2	3
3	Соціологія науки	Аналіз взаємодії науки і суспільства у різних соціально-економічних формаціях, дослідження соціальних функцій науки і відносин людей у процесі наукових досліджень
4	Економіка науки	Вивчення економічних особливостей розвитку і використання науки, критерії економічної ефективності наукових досліджень
5	Політика і наука	Визначення напрямів розвитку науки з урахуванням об'єктивних умов та потреб економіки і загальної політики держави
6	Теорія наукового прогнозування, планування й управління	Розробка стратегії науки, планування її матеріального забезпечення, організація управління науковими дослідженнями
7	Методологія науки	Дослідження системи методів у науці, складання моделей наукової діяльності й окремих її видів
8	Наукова організація праці, психологія, етика й естетика наукової діяльності	Розробка систем наукової організації праці вчених, дослідження психологічних, етичних та інших факторів наукової діяльності (наприклад, інтереси, емоції, інтуїція, уявлення, індивідуальні особливості вченого)
9	Наука і право	Дослідження нормативного забезпечення взаємовідносин наукових колективів між собою, працюючих в них людей, розробка системи державних і міжнародних законів про науку
10	Мова науки	Розробка міжнародних і національних систем понять і термінології, стильових особливостей викладення результатів наукових досліджень
11	Класифікація наук	Розробка міжнародної і національної систем наук

Класифікація методів дослідження

(за Марцин В. С., Міценко Н. Г., Даниленко О. А. та ін. Основи наукових досліджень: навч. посіб. Львів: Ромус-Поліграф, 2002. 128 с. URL: <http://info-library.com.ua/img/books/162/>)

Додаток В (до Семінару 2)

Зразок реферативної доповіді

ПОРІВНЯЛЬНИЙ МЕТОД В ІСТОРИЧНИХ НАУКАХ У КОНТЕКСТІ ІСТОРИЧНОЇ ПРАКТИКИ

Кожна наукова галузь має у своєму розпорядженні властивий тільки їй методологічний комплекс. У низці наук існують спеціальні дисципліни, що базуються на порівнянні: порівняльна філософія, порівняльне правознавство, порівняльна політологія тощо. Однак в українській історичній науці такої дисципліни, як «порівняльна історія» («comparative history»), дотепер не існує. На наш погляд, це наука про закономірності суспільного розвитку в конкретних формах, просторовому і часовому вимірах, де є певна ритміка, очевидні аналогії та навіть повтори, як свого часу вказував ще «Екклезіяст»: «Що було, те й буде, і що робилося, буде робитись, і немає нічого нового під сонцем» (Екл. 1:9) [2].

На сьогодні ми маємо чимало літератури методологічного характеру. Це навчальні посібники знаних українських науковців (М. Г. Білухи [1], В. В. Ковальчука, Л. Н. Моїсеєва [7], В. О. Кулікова [8], І. С. П'ятницької-Позднякової [11]). Особливий внесок зробили вчені-історики: В. О. Ключевський [5], М. П. Ковальський [6], В. М. Міхайлов [9], В. В. Іваненко, Г. Г. Кривчик [10], В. К. Якунін та ін. [13].

Мета дослідження – показати, виходячи з досвіду історика-професіонала, як використання порівняльного методу сприяло науковому пошуку, виявленню новацій і обґрунтованих висновків, через що з'явився сенс говорити про «порівняльну історію».

Порівняння в історичних дослідженнях можна робити як «по вертикалі» (у часі), так і «по горизонталі» (у просторі). В авторській монографії та докторській дисертації О. М. Бутом були широко застосовані обидва методи порівняння. На основі архівних документів і літератури порівнювалися системи управління українською промисловістю від більшовицької націоналізації та впровадження «воєнного комунізму» до раднаргоспів із системою управління трестами, і, нарешті, устанавлення нової командно-адміністративної форми управління як економічної моделі, що проіснувала до розпаду СРСР [3]. Тільки цей порівняльний метод дав змогу, по-перше, встановити масштаб і значення розвитку промисловості в умовах політики воєнного комунізму, НЕПу і радянської системи тоталітаризму, порівнюючи процеси індустріалізації і їх наслідки в СРСР і розвинутих країнах Заходу. По-друге, зроблено висновок про їх діаметрально протилежний характер досягнень. Автор, наводячи індустріальний потенціал СРСР, підійшов до питання: якою ціною?. По-третє, залучено додатковий емпіричний матеріал і, зрештою, розширено науковий кругозір, творчий діапазон, а саме останній і є одним із головних показників наукової кваліфікації вченого. По-четверте,

порівняльний метод взаємодіє з діалектичним методом (розуміння гегелівського закону заперечення) на різних витках спіралі розвитку суспільства. Без діалектики порівняльний метод схожий на «метод сліпого», який блукає незнайомою місцевістю в пошуках потрібної стежки.

Використання порівняльного методу вимагає від дослідника дотримуватися основних історичних методологічних принципів:

1) Оперувати всією сукупністю різноманітних, інколи суперечливих, фактів, а не підібраними, вигідними, вихопленими автором із контексту подій (принцип системності).

2) Аналізувати факти, явища, характеризувати історичні персоналії з обов'язковим врахуванням конкретних історичних епох (принцип історизму).

3) Не робити висновків про ідентичність процесів та явищ, виходячи із уставлених позицій авторитетів, як це сталося із трактуванням НЕПу як «всерйоз і надовго, але не назавжди», а також причин труднощів НЕПу, засобів і шляхів їх подолання [4, с. 37]. Це переконливо відображає порівняння виступів з підсумками роботи квітневого (1928 р.) пленуму ЦК ВКП(б) Й. Сталіна перед московською та М. Бухаріна перед ленінградською партійними організаціями [3, с. 36; 12].

4) Для порівняння треба брати факти, що знаходяться в одному часовому вимірі. Порівняння здійснюється «по горизонталі», однотипні явища – «по вертикалі» (принцип порівняльності). Частіше це стосується деяких посібників з історії України щодо чисельності та втрат Німеччини й СРСР у ранній період Другої світової і початок Великої вітчизняної війни.

5) Уникати ідеологічних, політичних, релігійно-конфесійних та інших кон'юнктурних поглядів і водночас враховувати суб'єктивну складову джерел та історичних творів (принцип об'єктивності).

Особливість порівняльного методу дослідження підтверджує, що він дає історика можливість довести погляд на історичні принципи як «грані ідеалу». Натомість, існують тісні зв'язки між порівняльним методом та іншими історично-науковими методами. Отже, на практиці в історичних дослідженнях на основі різних методологічних принципів відбувається використання комплексу різних методів, але провідним у цьому комплексі є порівняльний метод.

(За матеріалами доповіді проф. О. М. Бута на науковій конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників і здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2019–2020 рр. (квітень–травень 2021 р.) у ДонНУ імені Василя Стуса).

Стадії науково-дослідного процесу

(За Краус Н. М. *Методологія та організація наукових досліджень: навчально-методичний посібник*. Полтава: Оріяна, 2012. 183 с.).

4. ГЛОСАРІЙ

Абстрагування – метод наукового пізнання, суть якого полягає у виділенні кількох ознак або властивостей об'єкта, що досліджується, при означеному розумовому відключенні інших властивостей, зв'язків і відносин предмета.

Аксиоматичний метод – спосіб побудови наукової теорії, за яким деякі аксіоми (постулати) приймаються без доказів і потім використовуються для отримання подальших знань за певним логічним правилом.

Аналіз – це спосіб наукового дослідження, за яким явище поділяється на складові.

Аналогія – це метод, за якого одержують нові знання про об'єкти чи явища на основі того, що вони є подібні до інших.

Анотація – це коротка характеристика книги, статті або рукопису, у якій викладається зміст першоджерела, перелік ключових питань і дається його оцінка.

Аргументування – це логічний процес, суть якого полягає в тому, щоб довести істинність власних суджень (того, що хочемо довести, тези доказу) за допомогою інших суджень (тобто аргументів, доказів).

Базове знання – це знання структурних зв'язків та закономірностей розвитку соціальних процесів та явищ. Воно стабільне в часі і трансформується в конкретні знання залежно від змісту вирішуваних завдань.

Верифікація інформації (від середньовічн. лат. *verificatio*) – перевірка достовірності отриманих даних; встановлення відповідності прийнятої і переданої інформації.

Гіпотеза – наукове припущення, висунуте для пояснення будь-яких явищ (процесів) або причин, які зумовлюють цей наслідок.

Дедукція – метод дослідження, що полягає в тому, що конкретні положення виводяться із загальних.

Експеримент – це система операцій, впливу або спостережень, спрямованих на одержання інформації про об'єкт при дослідницьких випробуваннях, які можуть проводитися в природних і штучних умовах при зміні характеру проходження процесу.

Завдання дослідження – це сукупність конкретних цільових установок, які спрямовані на аналіз і вирішення проблеми.

Загальнонаукові методи – це такі засоби і прийоми (чи їх сукупність), які з тими чи іншими модифікаціями використовуються в усіх чи майже в усіх науках з урахуванням особливостей конкретних об'єктів дослідження.

Ідея – це продукт людського мислення, форма відображення дійсності, яка відрізняється від інших форм мислення тим, що в ній не тільки відображається об'єкт вивчення, а й міститься усвідомлення мети, перспективи пізнання і практичного перетворення дійсності.

Індукція – це метод, при якому за конкретними фактами і явищами встановлюються загальні принципи і закони; це перехід від часткового до загального, коли на підставі знання про частину предметів класу робиться висновок стосовно класу загалом.

Історична інформатика – наукова дисципліна, яка займається конкретними інформаційними проблемами в історичних дослідженнях та історичних джерелах і намагається вирішити ці проблеми у загальному вигляді за допомогою засобів обчислювальної техніки.

Історичний метод – метод дослідження, який дає змогу досліджувати виникнення, формування і розвиток процесів і подій у часі.

Ключові слова – це перелік основних термінів, розглянутих у статті.

Контент-аналіз – метод, який допомагає дати інтерпретацію змісту інформації через кількісні показники.

Концепція – це система поглядів, система опису певного предмета або явища стосовно його побудови, функціонування, що сприяє його розумінню, тлумаченню, вивченню головних ідей.

Логіка – це наука про закони, прийоми правильної побудови думки, спрямованої на пізнання об'єктивної дійсності.

Магістр – це ступінь вищої освіти фахівця, який на основі кваліфікації бакалавра або спеціаліста здобув поглиблені спеціальні вміння та знання інноваційного характеру, має певний досвід їх застосування та продукування нових знань для вирішення проблемних професійних завдань у певній галузі.

Магістерська робота – це самостійна науково-дослідна робота, яка виконує кваліфікаційну функцію, тобто готується з метою публічного захисту й отримання академічного ступеня магістра.

Матеріали наукової конференції – неперіодичний збірник підсумків конференції, доповідей, рекомендацій та рішень.

Метод – спосіб пізнання, дослідження явищ природи і суспільного життя; це також сукупність прийомів чи операцій практичного або теоретичного освоєння дійсності, підпорядкованих вирішенню конкретного завдання; це спосіб досягнення мети в теорії, що розробляється.

Методика – вчення про особливості застосування окремого методу чи системи методів; це системна сукупність прийомів дослідження; це система правил використання методів, прийомів і техніки дослідження.

Методологія – вчення про методи дослідження, про правила мислення при створенні теорії науки; це сукупність методів, способів, прийомів та їх певна послідовність, що прийнята для наукового дослідження.

Метод дослідження – спосіб застосування старого знання для здобуття нового знання. Він є засобом отримання наукових фактів.

Методологія наукового пізнання – вчення про принципи, форми і способи науково-дослідницької діяльності. Мета дослідження – пов'язана з об'єктом і предметом дослідження; це очікуваний кінцевий результат, те, що має бути досягнуто внаслідок проведення дослідження.

Мислення – це один з основних елементів наукової праці, опосередковане й узагальнене відображення в мозку людини суттєвих властивостей, причинних і закономірних зв'язків між об'єктами і явищами.

Моделювання – це метод дослідження об'єкта, процесу, явищ на моделях.

Монографія – це ґрунтовна надрукована наукова праця у вигляді книги теоретичного характеру, в якій всебічно висвітлена певна проблема або окреме вузлове питання, що належить одному чи кільком авторам.

Наука – це сфера безперервного розвитку людської діяльності, основною ознакою і головною функцією якої є відкриття, вивчення й теоретична систематизація об'єктивних законів про об'єктивну дійсність з метою їх практичного застосування.

Наукова діяльність – інтелектуальна творча робота, спрямована на здобуття і використання нових знань.

Наукове дослідження – цілеспрямоване пізнання, результатом якого виступають система понять, законів і теорій; це вивчення явищ і процесів, аналіз впливу на них різних чинників, а також вивчення взаємодії між явищами за допомогою наукових методів з метою отримання доведених і корисних для науки і практики рішень з максимальним ефектом.

Наукометрична база даних – це бібліографічна і реферативна база даних з інструментами для відстеження цитованості статей, опублікованих у наукових виданнях.

Об'єкт дослідження – це частина об'єктивної реальності, яка на даному етапі стає предметом практичної і теоретичної діяльності людини як соціальної істоти (суб'єкта).

Опитування – це метод отримання первинної соціологічної інформації, що ґрунтується на письмовому або усному зверненні до певної спільності людей – респондентів із запитаннями.

Парадигма – загальноприйняте положення науки.

Пізнання – процес руху людської думки від незнання до знання.

Плагіат – опублікування чи оприлюднення під своїм іменем чужого твору або окремих його положень.

Поняття – це думка, виражена в узагальненій формі, яка визначає суттєві і необхідні ознаки предметів та явищ і взаємозв'язки.

Порівняльно-історичний метод – сукупність пізнавальних засобів, процедур, які дають змогу виявити схожість і відмінність між явищами, що вивчаються, визначити їхню генетичну спорідненість (зв'язок за походженням), загальне й специфічне в їхньому розвитку.

Предмет дослідження – це тільки ті суттєві зв'язки та відношення, які підлягають безпосередньому вивченню в цій роботі, є головними, визначальними для конкретного дослідження.

Препринт – наукове видання з матеріалами попереднього характеру, які публікуються до виходу у світ видання, в якому вони мають бути розміщені.

Прикладні наукові дослідження – наукова і науково-технічна діяльність, спрямована на здобуття та використання знань для практичних цілей.

Прогнозування – це науково обґрунтоване передбачення перспектив розвитку тієї чи іншої системи або явища.

Просопографічний метод – дослідницький метод, який дає змогу реконструювати багатогранні аспекти життя та діяльності цілих династій.

Резюме – це анотація з елементами попереднього рецензування.

Реферат – це коротка форма викладу змісту якого-небудь окремого твору або певної проблеми на основі узагальнення різноманітних джерел інформації.

Рецензія – це вид наукової, літературної і художньої критики, науково-критична стаття, яка містить розбір і критичну оцінку опублікованих статей, монографій, збірників праць і т. п. та в якій дається аналіз досліджень і критична оцінка їх викладу.

Самоплагіат – це повторна публікація самим автором значних за обсягом і ідентичних (або дуже близьких) за формою та змістом наукових

текстів без вказівки на те, що ці тексти вже були опубліковані раніше (або одночасно).

Синтез – дослідження явища загалом, на основі об'єднання пов'язаних один з одним елементів в єдине ціле.

Теорія – система узагальнених знань, пояснення тих чи інших сторін дійсності.

УДК (універсальна десятична класифікація) – це міжнародна універсальна система, яка дає змогу детально представити зміст документальних фондів, забезпечити оперативний пошук інформації, має можливість свого розвитку і самовдосконалення.

Узагальнення – це прийоми здобуття нових знань шляхом розумового (уявного) переходу від конкретних висновків і заключень до більш загальних, які найбільшою мірою відображають суть дослідницького процесу.

Фундаментальні наукові дослідження – наукова теоретична та (або) експериментальна діяльність, спрямована на здобуття нових знань про закономірності розвитку та взаємозв'язку природи, суспільства, людини.

(За Іваненко В. В., Кривчик Г. Г., Накашидзе І. С. Уведення в науково-педагогічну діяльність: навч. посібник. Дніпро: ЛІРА, 2018. 120 с.; з додатками автора).

ДЛЯ ПОДАТОК

Навчальне видання

Бут Олександр Микитович

Методичні рекомендації з навчальної дисципліни

**«Методологія та організація наукового дослідження.
Кваліфікаційна робота з історії»**

Електронне видання

Редактор І. М. Колесникова

Технічний редактор Т. О. Алімова

Підписано до друку 30.06.2021 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Друк – цифровий. Умовн. друк. арк. 1,86
Зам. № 44

Донецький національний університет імені Василя Стуса,
21021, м. Вінниця, вул. 600-річчя, 21
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру
серія ДК № 5945 від 15.01.2018 р.